

ארבע נכנסו לפרדס

THE FOUR WHO ENTERED PARDES

1. תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף יד עמוד ב

תנו רבנן, ארבעה נכנסו בפרדס, ואלו הן: בן עזאי, בן זומא, אהר, ורבי עקיבא. אמר להם רבי עקיבא: כשאתם מגיעין אצל אבני טהור אל תאמרו מים מים. משום שנאמר (תהלים קא:ז) "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני". בן עזאי - הציץ ומת, ועליו הכתוב אומר, (תהלים קטז:טו) "יקר בעיני ה' המונה לחסידיו". בן זומא - הציץ ונפגע, עליו הכתוב אומר, (משלי כה:טו) "דבש מצאת - אכול דייד, פן תשבענו והקאתו". אהר - קצץ בנטיעות. רבי עקיבא - יצא בשלום.

Our Rabbis taught: Four men entered the 'Orchard:' Ben Azzai and Ben Zoma, Aher, and Rabbi Akiva. Rabbi Akiva said to them: "When you arrive at the stones of pure marble, do not say 'water, water!' For it is said [Tehilim 101:7]: 'He that speaks falsehood shall not be established before My eyes.'" Ben Azzai cast a look and died. Of him Scripture says [Tehilim 116, 15]: 'Precious in the sight of God is the death of His pious ones.' Ben Zoma looked and was struck (or, became demented). Of him Scripture says [Mishlei 25:16]: 'Have you found honey? Eat as much as is sufficient for you, lest you be filled, and vomit it.' Aher uprooted that which had been planted. Rabbi Akiva departed in peace. (Talmud Bavli Chagigah 14b)

2. רש"י מסכת חגיגה דף יד עמוד ב

נכנסו לפרדס - עלו לרקיע על ידי שם. שיש טהור - מבהיק כמים צלולין. אל תאמרו מים מים - יש כאן, איך נלך. הציץ - לצד השכינה. ונפגע - נטרפה דעתו. יקר בעיני ה' המונה לחסידיו - הוקשה מיתתו לפניו לפי שמת בחור, ואף על פי כן אי אפשר שלא ימות משום שנאמר כי לא יראני האדם וחי - שמות לג-.

3. תוספות מסכת חגיגה דף יד עמוד ב

נכנסו לפרדס - כגון על ידי שם ולא עלו למעלה ממש אלא היה נראה להם כמו שעלו וכן פ' בערוך.

4. משנה חגיגה ב:א (יא:)

אין דורשין בעריות בשלשה. ולא במעשה בראשית בשנים. ולא במרפכה ביחיד, אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו. כל המסתכל בארבעה דברים, ראוי לו כאלו לא בא לעולם, מה למעלה, מה למטה, מה לפניו, ומה לאחור. וכל שלא חס על כבוד קונו, ראוי לו שלא בא לעולם:

Chagigah 11b - MISHNAH The [subject of] forbidden relations may not be expounded in the presence of three, nor the work of creation in the presence of two, nor [the work of] the chariot in the presence of one, unless he is a sage and understands of his own knowledge. Whosoever speculates upon four things, a pity for him! he is as though he had not come into the world, [to wit], what is above, what is beneath, what before, what after. And whosoever takes

no thought for the honor of his maker, it were a mercy if he had not come into the world.

5. ספר יחזקאל פרק א

א ויהי | בשלשים שנה פרביעי בתמשה לחדש ואני בתוך-הגולה על-נהר-כבר נפתחו השמים ואראה מראות אלהים: ב בתמשה לחדש היא השנה התמישית לגלות המלך יוכיץ: ג היה הנה דבר-יהנה אל-יחזקאל בן-בוזי הפהן בארץ פשדים על-נהר-כבר ופהי עליו שם זד-יהנה:

Tanach - Ezekiel Chapter 1 -1. And it came to pass in the thirtieth year, in the fourth month, in the fifth day of the month, as I was among the exiles by the Kedar river, that the heavens were opened, and I saw visions of God. 2. In the fifth day of the month, which was the fifth year of king Jehoiachin's exile, 3. The word of the Lord came to Ezekiel the priest, the son of Buzi, in the land of the Chaldeans, by the Kedar river; and the hand of the Lord was there upon him.

6. חגיגה דף יגב

אמר רבא, כל מה שראה יחזקאל, ראה ישעיה. למה יחזקאל דומה? לכן כפר שראה את המלך. למה ישעיה דומה? לכן כרף שראה את המלך.

Chagigah 13b -Raba said: All that Ezekiel saw Isaiah saw. What does Ezekiel resemble? A villager who saw the king. And what does Isaiah resemble? A townsman who saw the king

7. מדרש רבה במדבר פרשה יט סימן ו

אלה הדברים עשיתם ולא עזבתם, אעשה אין קתיב כאן אלא עשיתם, שפבר עשיתי לרבי עקיבא וחבריו דברים שלא נגלו למשה נגלו לרבי עקיבא וחבריו. (איוב כח, י): וכל יקר ראתה עינו, זה רבי עקיבא וחבריו. אמר רבי יוסי ברבי חנינא רמז שכל הפרות בטלות ושלף קימת.

It is not written 'I will do' but 'I have done them', as much as to say: I have already done them, namely, to R. Akiva and his colleagues. Matters that had not been disclosed to Moshe were disclosed to R. Akiva and his colleagues. And his eye seeth every precious thing (Job XXVIII, 10) applies to R. Akiva and his colleagues **Midrash Rabbah - Numbers XIX:6** –

8. אוצר המדרשים -אייזנשטיין- עמוד קכו ד"ה בצאת ישראל ממצרים

ד"א ההופכי הצור אגם מים, מלמד שהיו ר' עקיבא וכן עזאי טרשים כצור הזה, ועל ידי שציערו עצמן על תלמוד תורה פתח להם הקב"ה פתח לתורה, ודברים שאין יכול לעמוד בהם בית שמאי ובית הלל לאיסור והיתר עמד בן עזאי ופירשם, שנאמר בחלמיש שלח ידו -איוב כ"ה ט', ודברים שהיו סתומים בעולם עמד ר"ע ופירשם שנאמר מבכי נהרות חבש ותעלומה יוצא אור -שם /איוב/ כ"ה י"א-. מלמד שראתה עינו של ר"ע במרכבה כדרך שראתה עינו של יחזקאל הנביא, לכך נאמר ההופכי הצור אגם מים.

9. תלמוד בבלי מסכת יומא דף סט עמוד ב

... וינעקו בקול גדול אל ה' אלהיהם". מאי אמור? אמר רב ואיתימא רבי יוחנן, "בניא בניא". היינו האי דאחרביה לבי מקדשא, וקלייה להיכלא, וקטלינהו לצדיקיא, ואגלינהו לישראל מן ארעהון - ועדיין קא

מִרְקֹד בֵּינָן. כְּלוּם יִהְיֶה לָנוּ, אֶלָּא לְקַבּוּלֵי בֵּיהּ אַגְרָא - לֹא אִיהוּ בְּעֵינָן, וְלֹא אַגְרִיָּה בְּעֵינָן. נִפְלַל לֵהוּ פִּיתְקָא מִרְקִיעָא, דְּהוּהוּ כְּתוּב בֵּיהּ, "אַמֶּת". אָמַר רַב חֲנִינָא, שְׁמַע מִנָּה, חוֹתְמוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אָמֵת! (יְתִיב) [אוֹתִיבוּ] בְּתַעֲנִיתָא תְּלִיתָא יוֹמִין וְתִלְתָּא לִילוּאֵתָא, מְסֻרוּהוּ נִיְהִלְיָהוּ, נִפְקַ, אֶתָּא כִּי גוּרְיָא דְנוּרָא מִבֵּית קַדְשֵׁי הַקְּדוּשִׁים. אָמַר לֵהוּ נְבִיא לְיִשְׂרָאֵל, הֲיִינוּ יִצְרָא דְעֵבֻדָּה זְרָה, שְׁנַאֲמַר, (זְכַרְיָה ה) "וַיֹּאמֶר, זֹאת הִרְשָׁעָה" וְגו'. בְּהַדֵּי דְתַפְסוּ לֵיהּ, אִישְׁתַּמֵּיט בִּינִיתָא מִן מְזִינָה, וְרָמָא קְלָא, וְאֶזְל קְלִיָּה אַרְבַּע מָאָה פְּרָסִי, אָמַרִי, הֵיכִי נַעֲבִיד, דִּילְמָא חֶס וְשְׁלוֹם מְרַחֲמֵי עָלֵיהּ מִן שְׁמַיָּא. אָמַר לֵהוּ נְבִיא, שְׁדִיּוּהוּ דְדוּדָא דְאַבְרָא, וְחִפְיּוּהוּ לְפּוּמָא בְּאַבְרָא - מְשָׂאב שְׂאִיב קְלָא, שְׁנַאֲמַר, (שֵׁם) "וַיֹּאמֶר, זֹאת הִרְשָׁעָה וַיִּשְׁלַח אֶתָּה אֶל תּוֹךְ הָאִיפָה, וַיִּשְׁלַח אֶת אָבּוֹן הָעוֹפֶרֶת אֶל פִּיהָ". אָמַרִי, הוֹאִיל וְעַת רְצוֹן הוּא, נִבְעֵי רַחֲמֵי עַל יִצְרָא דְעֵבִירָה, כְּעוּ רַחֲמֵי וְאַמְסַר בִּידֵיָּהוּ. אָמַר לֵהוּ (נְבִיא), חֲזוּ, דְּאִי קִטִּילְתּוּ לֵיהּ לְהַהוּא, כְּלִיא עֲלֵמָא. חֲבִשׁוּהוּ תְּלִיתָא יוֹמֵי, וּבְעוּ בִיעֲתָא בַת יוֹמָא בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא אִישְׁתַּפַּח. אָמַרִי, הֵיכִי נַעֲבִיד? נִקְטְלִיָּהּ!? כְּלִיא עֲלֵמָא. נִבְעֵי רַחֲמֵי אִפְלָגָא? פְּלָגָא מִרְקִיעָא לֹא יִהְבִּי. כְּחִלְנִיָּהוּ לְעֵינֵיהּ וּשְׁבַקוּהוּ, וְאַהֲגֵי דְלָא מִיְגַרִי לֵיהּ לְאִינִשׁ בְּקִרְבָּתָא.

And they cried with a loud voice to the Lord God (Nehemiah 9:4). What was said? Rav said, and some say Rabbi Yoḥanan: Woe, woe. It is this, ^{the evil inclination} for idol worship, that destroyed the Temple, and burned its Sanctuary, and murdered all the righteous ones, and caused the Jewish people to be exiled from their land. And it still dances among us. Didn't You give it to us for solely for the purpose of receiving reward ^{for overcoming it}. We do not want it, and we do not want its reward. A note fell to them from the heavens upon which was written: "Truth", Rav Ḥanina said: Learn from this that the seal of the Holy One, Blessed be He, is truth. They observed a fast for three days and three nights, and He delivered ^{the evil inclination} to them. A form of a fiery lion cub came forth from the chamber of the Holy of Holies. ^{Zechariah} the prophet said to the Jewish people: This is the ^{evil} inclination for idol worship, as it is stated: "And he said: This is the evil one" (Zechariah 5:8). When they caught hold of it one of its hairs fell, and it let out a shriek that was heard for four hundred parasangs. They said: What should we do? Perhaps, Heaven forbend, they will have mercy upon him from Heaven. The prophet said to them: Throw it into a container of lead and seal the opening with lead, since lead absorbs sound. As it is stated: "And he said: This is the evil one. And he cast it down into the midst of the measure, and he cast a stone of lead upon its opening" (Zechariah 5:8). They said: Since it is an auspicious time, let us pray also concerning the inclination for sin ^{in the area of sexual relationships}. They prayed, and it was also delivered into their hands. ^{Zechariah the prophet} said to them: See that if you kill ^{this evil inclination} the world will be destroyed they imprisoned it for three days. They searched for a fresh egg throughout all of Eretz Yisrael and could not find one. They said: What should we do? If we kill it, the world will be destroyed. If we pray for half, Heaven does not grant half gifts, They gouged out its eyes, , and set it free. And this

was effective to the extent that a person is no longer aroused to commit incest with his close relatives.

10. סדר עולם רבה (ליינר) פרק ל

עד כאן היו הנביאים מתנבאים ברוח הקדש, מכאן ואילך, הט אונך ושמע דברי חכמים (משלי כ"ז), שנאמר כי נעים כי תשמרם בבטנך וגו', להיות בה' מבטחך (שם /משלי כ"ב ט'), ונאמר הלא כתבתי לך שלשים וגו', להודיעך קשט וגו' (שם /משלי כ"ב כ"א), וכן הוא אומר, שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך (דברים לב ז), יכול זקני השוק, תלמוד לומר ויאמרו לך, הא למדת שזקן זה שקנה חכמה,

11. פירוש הגר"א סדר עולם פרק ל אות יב

עד כאן היו הנביאים, פירוש משהרגו את יצר הרע בטלה הנבואה:

אלישע – אזור

Elisha ben Avuya - Acher

1. תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף טו עמוד א

אחר - קיצץ בנטיעות, עליו הכתוב אומר, (קהלת ה) "אל תתן את פיה לחטיא את בשרך". [ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצף האלהים על קולך ותבל את מעשה ידיך: מאי היא? תנא מיטטרון דאתיהבא ליה רשותא למיתב למיתב זכוותא דישראל. אומר, גמירא - דלמעלה לא הוי לא ישיבה, ולא תחרות, ולא עורף, ולא עיפוי, שְמָא **חס ושלום** - שְמֵי רְשׁוּיֹת הֵן? מִיָּד - אֶפְקוּהוּ לְמִיטְרוֹן וּמְחִיּוּהוּ שְׁתֵּין פּוֹלְסֵי דְנוּרָא. אָמַר לֵיהּ, מַאי טַעְמָא? - כִּי חֲזִיתִיהּ, לָא קָמַת מְקַמִּיהּ - אֲתִיְהִיבָא לֵיהּ רְשׁוּתָא לְמַמְסַק זְכוּוְתָא דְאַחַר. יְצַתָּה בַת - קוֹל וְאַמְרָהּ, (ירמיה ג) שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹכְבִים, **הוֹצֵן מֵאַחַר**.

Aher mutilated the shoots. Of him Scripture says: [Kohelet 5:5] "Do not allow your mouth to cause your flesh to sin; [and do not say, before the angel, that it was an error; why should God be angry at your voice, and destroy the work of your hands?"] What does it refer to? — He saw that permission was granted to Metatron to sit and write down the merits of Israel. Said he: 'It is taught as a tradition that on high there is no sitting and no emulation, and no back, and no weariness. Perhaps, — God forbid! — there are two divinities!' [Thereupon] they led Metatron forth, and punished him with sixty fiery lashes, saying to him: 'Why did you not rise before him when you saw him?' Permission was [then] given to him to strike out the merits of *Aher*. A *bat kol* (Heavenly Voice) went forth and said: "Return, my mischievous children" [Yirmiyahu 3:22] — all but *Aher*.' (Talmud Bavli Chagigah 15a)

2. תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף טו עמוד א

אמר, הואיל ואיטרידו ההוא גברא מההוא עלמא - ליפוק וליתנהי בהאי עלמא. נפק אחר לתרבות רעה. נפק אשפח זונה, תבעה, אמרה ליה, ולא **אלישע בן אבויה** את? עקר פוגלא ממישרא בשבת, ויהב לה. אמרה, **אחר הוא**.

[Thereupon] he said: Since I have been driven forth from that other world, let me go forth and enjoy this world. So *Acher* pursued evil ways. He went forth, found a harlot and demanded her (services). She said to him: Are you not Elisha ben Avuyah? [But] when he uprooted a **radish** from of its bed on Shabbat and gave it to her, she said: 'It is another [*Acher*].'

3. תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף טו עמוד א

שאל אחר את רבי מאיר לאחר שניצא לתרבות רעה, אמר ליה, מאי דכתיב, (קהלת ז) "גם את זה לעומת זה עשה האלהים"? אמר לו, כל מה שפרא הקדוש ברוך הוא - (בעולמו) פרא פנגדו. פרא הרים - פרא גבעות. פרא ימים - פרא נהרות. אמר לו, רבי עקיבא רבך - לא אמר כך, אלא, פרא צדיקים - פרא רשעים. פרא גן - עֵדֶן - פרא גיהנם. כל אֶחָד וְאֶחָד יש לו שְׁנֵי חֲלָקִים, אֶחָד - בְּגֵן עֵדֶן וְאֶחָד בְּגֵיהֶנֶם. זָכָה צָדִיק - נָטַל חֲלָקוֹ וְחֲלָק חֲבָרוֹ בְּגֵן עֵדֶן. נִתְחַיֵּב רָשָׁע - נָטַל חֲלָקוֹ וְחֲלָק חֲבָרוֹ בְּגֵיהֶנֶם. אָמַר רַב מְשֻׁרְשָׁיָא, מַאי קָרָא? גַּבֵּי צָדִיקִים כְּתִיב - (ישעיה סא) "לְכֹן בְּאַרְצֶם מְשֻׁנָּה יִירָשׁוּ". גַּבֵּי רָשָׁעִים כְּתִיב, (ירמיה יז) "וּמְשֻׁנָּה שְׁפָרוֹן שְׁבָרָם": שָׁאֵל אַחַר אֶת רַבִּי מֵאִיר לְאַחַר שֶׁנִּיצָא לְתַרְבוּת רְעָה, מַאי דְכָתִיב, (איוב כח)

"לא יֵעָרְכֶנָּה זָהָב, וְזָכוּכִית, וְתַמּוּרְתָהּ כְּלִי פֶזֶז" אָמַר לִיהֵ, אֵלּוּ דְבָרֵי תוֹרָה - שְׁקָשִׁים לְקַנּוּתָן - כְּכֹלֵי זָהָב וְכֹלֵי פֶזֶז, וְנוֹחִין לְאַבְדָּן - כְּכֹלֵי זָכוּכִית. אָמַר לוֹ, רַבִּי עֲקִיבָא רַבָּהּ, לֹא אָמַר כֵּן, אֶלְאִי - מֵהַ כְּלֵי זָהָב וְכֹלֵי זָכוּכִית - אִף עַל פִּי שְׁנֹשְׁבָרוּ יֵשׁ לְהֵם תְּקִנָּה. כִּף תְּלַמִּיד חָכָם אִף עַל פִּי שְׁסָרַח, יֵשׁ לוֹ תְּקִנָּה. אָמַר לוֹ, אִף אַתָּה חֲזוֹר בְּךָ! אָמַר לוֹ, כָּבֵר שְׁמִעְתִּי מְאַחֲרֵי הַפְּרָגוּד, שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבְבִים חוּץ מְאַחֵר.

After his apostasy, *Acher* asked R. Meir [a question], saying to him: What is the meaning of the verse, 'God has made even the one as well as the other?' [Kohelet 7:14] He replied: It means that for everything that God created He [also] created its counterpart. He created mountains, and created hills; He created seas, and created rivers. Said [*Acher*] to him: R. Akiva, your master, did not explain it thus, but [as follows]: He created the righteous, and created the wicked; He created the Garden of Eden, and created Gehinnom. Everyone has two portions, one in the Garden of Eden and one in Gehinnom. The righteous man, being meritorious, takes his own portion and his fellow's portion in the Garden of Eden. The wicked man, being guilty, takes his own portion and his fellow's portion in Gehinnom. R. Mesharsheya said: What is the Biblical proof for this? In the case of the righteous, it is written: 'Therefore in their land they shall possess double.' [Yeshayahu 61: 7] In the case of the wicked it is written: 'And destroy them with double destruction.' [Yirmiyahu 17:18] After his apostasy, *Acher* asked R. Meir: What is the meaning of the verse, 'Gold and glass cannot equal it; neither shall the exchange thereof be vessels of fine gold?' [Iyov 28:17] He answered: These are the words of the Torah, which are hard to acquire like vessels of fine gold, but are easily destroyed like vessels of glass. Said [*Acher*] to him: R. Akiva, your master, did not explain thus, but [as follows]: Just as vessels of gold and vessels of glass, though they be broken, have a remedy, even so a scholar, though he has sinned, has a remedy. [Thereupon, R. Meir] said to him: Then, you, too, repent! He replied: 'I have already heard from behind the Veil: Return you mischievous children — all except *Acher*.'

4. תלמוד בבלי חגיגה דף טו:א

תָּנּוּ רַבָּנָן, מַעֲשֵׂה בְּאַחֵר, שֶׁהָיָה רוֹכֵב עַל הַסּוּס בְּשַׁבָּת, וְהָיָה רַבִּי מְאִיר מְהַלֵּךְ אַחֲרָיו לְלַמֵּד תּוֹרָה מִפִּיו, אָמַר לוֹ, מְאִיר, חֲזוֹר לְאַחֲרֵיךָ. שְׁכַבְרָא שִׁיעַרְתִּי בְּעַקְבֵי סוּסֵי עַד כְּאֵן תְּחוּם שַׁבָּת. אָמַר לִיהֵ, אִף אַתָּה חֲזוֹר בְּךָ. אָמַר לִיהֵ, וְהֵלֵא כָּבֵר אֲמַרְתִּי לָךְ, שְׁכַבְרָא שִׁיעַרְתִּי מְאַחֲרֵי הַפְּרָגוּד, שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבְבִים - חוּץ מְאַחֵר? Our Rabbis taught: Once *Acher* was riding on a horse on Shabbat, and R. Meir was walking behind him to learn Torah from him. Said [*Acher*] to him: 'Meir, turn back, for I have already measured by the paces of my horse that thus far extends the Shabbat limit.' He replied: 'You, too, go back!' [*Acher*] answered: Have I not already told you that I have already heard from behind the Veil:

'Return, you mischievous children — all except *Aher*.' (Talmud Bavli, Hagigah 15a)

5. תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף טו עמוד א-ב

תקפיה, עייליה לבי מדרשא, אמר ליה לינוקא, פסוק לי פסוקיה, אמר לו, (ישעיה מח) "אין שלום אמר ה' לרשעים". עייליה לבי כנישתא אחריתי, אמר ליה לינוקא, פסוק לי פסוקיה, אמר לו, (ירמיה ב) "כי אם תכבסי בנתר, ומרבי לך בורית, נכתם עונך לפני". עייליה לבי כנישתא אחריתי, אמר ליה [דף טו ע"ב] לינוקא, פסוק לי פסוקיה, אמר ליה, (שם ד) "ואת שדוד מה תעשי, כי תלבשי שני, וכי תעדי עדי זקב, כי תקרעי בפה עינך - לשוא תתנפי", לבי כנישתא אחריתי עד דעייליה לתליסר בי כנישתא, כולהו פסקו ליה פי האי גוונא - לבתרא אמר ליה: פסוק לי פסוקיה!, אמר ליה (תהלים נ) "ולרשע אמר אלהים, מה לך לספר חקי", שהוא ינוקא הנה מגמגם בלישניה, אשתמע כמאה דאמר ליה, "ולאלישע אמר אלהים", איפא דאמרי ספינא, הוה בהדיה וקרעיה, ושריה לתליסר בי כנישתא. ואיפא דאמרי, אמר, אי הנאי בידי ספינא הוה קרענא ליה.

[R. Meir] grabbed him and took him, to a schoolhouse. [Acher] said to a child: 'Recite for me the verse you are studying!' [The child] answered: 'There is no peace, said the Almighty, for the wicked' [Yishaiyahu 48:22]. He then took him to another schoolhouse. [Acher] said to a child: Recite for me the verse you are studying!' He answered: 'For though you wash yourself with nitre, and take much soap, yet your iniquity is marked before Me, said the Almighty God [Yirmiyah 2:22]. He took him to yet another schoolhouse, and [Acher] said to a child: Recite for me the verse you are studying!' He answered: 'And you, that are spoiled, what do you do, that you clothe yourself with scarlet, that you bedeck yourself with ornaments of gold, that you enlarge your eyes with paint? In vain do you make yourself fair...' (Yirmiyahu 4:30). He took him to yet another schoolhouse until he took him to thirteen schools; all of them quoted in similar vein. When he said to the last one, 'Recite for me the verse you are studying,' he answered: 'But unto the wicked God said: 'What have you to do to declare My statutes?' [Tehilim 50: 16] That child was a stutterer, so it sounded as though he answered: 'But to Elisha God said'. Some say that [Acher] had a knife with him, and he cut [the child] up and sent him to the thirteen schools; and some say that he said: 'Had I a knife in my hand I would have cut him up.' (Talmud Bavli Hagigah 15a-b)

6. תלמוד ירושלמי חגיגה פרק ב דף עז עמוד ב /ה"א

אחר הציץ וקיצץ בנטיעות. מני? אחר אלישע בן אבויה שהיה הורג רבי תורה. אמרין פל תלמיד דהנה חמי ליה משבח באורייתא הנה קטיל ליה ולא עוד, אלא דהנה עליל לבית נועדא ונהה חמי טליא קומי ספרא ונהה אמר, מה אילין יתבין עבדין הכא? אומנותיה דהן בנאי. אומנותיה דהן נגר. אומנותיה דהן, צייד. אומנותיה דהן, חייט. וכיין דהוון שמעין פו, הוון שבקין ליה ואזלון לון עליו הכתוב אומר (קהלת ה) אל תתן את פיך לחטיא את בשורה וגו' שחיבל מעשה נדיו של אותו האיש

Aher uprooted the plantings, who is Aher? Elisha Ben Avuya who killed teachers of Torah. It was said (he said?) any student whom he saw succeed in his learning of Torah he would kill. Not only that but he would go to the study house, and when he saw the young students sitting with their teachers, he would say "what are these doing here? this one's occupation is a builder, this one's occupation a hunter, this one's occupation tailor, and when the students heard this they would leave their learning and go. On him the verse is applied do not allow your mouth to cause your flesh to sin...for it destroyed the acts of that man.

7. תלמוד ירושלמי חגיגה פרק ב דף עז עמוד ב /ה"א

אוף בשעת עקתא הוון מטענין לון מטילין, וְהוון מתפונגין מיטעון תרי חד מטול משום שנים שעשו מלאכה אחת אמר אטעונגון? חידאין! אזלין ואטעונגון? חידאין וְהוון מתפונגין מיפרוק בפרמלית שלא להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים אמר אטעונגון צלוחיין אזלין ואטעונגון צלוחיין רבי עקיבה נכנס בשלום ויצא בשלום. עליו הכתוב אומר (שיר השירים א) משכני אחריה נרוצה וגו'

During the time of the *shmad* religious persecution, it was decreed that (the Jews) must carry (publicly on Shabbat) two (people) carried together (which is technically a loophole, and neither are breaking the Torah law). He (Aher) said make them carry by themselves. They carried by themselves, however each person but the object down in a *carmelit*, (an area which is neither public nor private in terms of the laws of Shabbat) to avoid carrying from a private to a public area (again they exploited a loophole in order to avoid breaking Shabbat). He advised to force them to carry glass that they would be forced to place down in the homes (a private area). They went and forced them to carry glassware.

8. תלמוד ירושלמי חגיגה פרק ב דף עז עמוד ב /ה"א

רבי מאיר הוה יתיב דרש בבית מדרשא דטיבריה. עבר אלישע רביה רכיב על סוסיא ביום שובתא, אתון ואמרין ליה הא רבך לבר, פסק ליה מן דרשה ונפק לגביה. אמר ליה, מה הויתה דרש יומא דין? אמר ליה (איוב מב) וְה' בָּרַךְ אֶת אַחֲרֵית וְגו'. אמר ליה, ומה פתחת ביה? אמר ליה (שם) וַיִּסַּף ה' אֶת כָּל אֲשֶׁר לְאִיּוֹב לְמִשְׁנֵה שְׁכָפְלָ לֹו אֶת כָּל מְמוֹנֹו. אמר, ווי דמובדין ולא משפחי. עקיבה רבך לא הוה דרש כן אלא (שם) וְה' בָּרַךְ אֶת אַחֲרֵית אִיּוֹב מִרֵּאשִׁיתוֹ. בזכות מצות ומעשים טובים שהיה בידו מראשיתו.

Rabbi Meir was sitting and expounding in the beit Midrash in Tiberius on a Shabbat when Elisha his master rode by on his horse, they came and told him – your master is outside. He stopped his drasha and went out to him. He (Elisha/Aher) said what did you teach (expound) today? He (Rabbi Meir) said, and God blessed the end... He (Elisha/Aher) said what did you say (or what was the content?) He (Rabbi Meir) answered him, 'The verse, "So God blessed the latter end of Iyov more than his beginning (Iyov 42:12).' [‘How did you explain it?’ he asked,] and [R. Meir] told him, "Blessed" means that He doubled

his wealth.' Elisha said to him, woe for when we lose but cannot find, 'Your teacher Akiva did not explain it thus; but "So God blessed the latter end of Iyov more than his beginning" means that He blessed him for the merit of the repentance and good deeds which were his from his beginning.' (Jerusalem Talmud Hagigah 2:77b)

9. תלמוד ירושלמי חגיגה פרק ב דף עז עמוד ב /ה"א

אמר ליה ומה הויתה דריש תובן? אמר ליה (קהלת ז) טוב אחרית דבר מראשיתו. אמר ליה ומה פתחת ביה? אמר ליה, לאדם שהוליד בנים בנערותו ומתו, ובזקנותו ונתקיימו. הני אחרית דבר מראשיתו. לאדם שעשה סחורה ביולדותו והפסיד, ובזקנותו ונשפת. הני טוב אחרית דבר מראשיתו. לאדם שלמד תורה בנערותו ושכחה, ובזקנותו וקיימה. הני טוב אחרית דבר מראשיתו. אמר ווי דמוכדין ולא משפחין. עקיבה רבד לא הנה דרש בן. אלא, טוב אחרית דבר מראשיתו. בזמן שהוא טוב מראשיתו.

He (Aher) said (asked) what else did you teach? He (R. Meir) answered, 'Better is the end of a thing than its beginning'? He inquired, 'What have you to say on it?' He replied, 'You have a man who begets children in his youth and they die; he begets children in his old age and they survive. 'Better is the end of a thing than its beginning'. You have, for example, the man who acquires a stock of goods in his youth and loses money on it, but in his old age he makes a profit out of it. 'Better is the end of a thing than its beginning'. You have the man who learns Torah in his youth and forgets it, but in his old age he returns to it; that is an instance of 'Better is the end of a thing than its beginning.' He (Elisha) said to him, woe for when we lose but cannot find, 'Not so did your teacher Akiva explain it; but his interpretation was: Good is the end of a thing when it is good from its beginning. (Jerusalem Talmud Hagigah 2:77b)

10. תלמוד ירושלמי חגיגה פרק ב דף עז עמוד ב /ה"א

ובי הנה המעשה. אבויה אבא מגדולי ירושלים הנה. ביום שבא למוהליני קרא לכל גדולי ירושלים והושיבן בבית אחד. ולרבי אליעזר ולרבי יהושע בבית אחד. מן דאכלון ושתון, שרון מטפחין ומרקדקין. אמר רבי ליעזר לר' יהושע, עד דאינון עסיקין בדידהון נעסוק אנן בינדן. וישבו ונתעסקו בדברי תורה. מן התורה לנביאים. ומן הנביאים לכתובים. וירדה אש מן השמים והקיפה אותם. אמר להן אבויה, רבותי, מה באתם לשרוף את ביתי עלי? אמרו לו, חס ושלום! אלא יושבין היינו וחוזרין בדברי תורה, מן התורה לנביאים, ומן הנביאים לכתובים, והיו הדברים שמייחים פנתינתן מסיני, והיתה האש מלחכת אותן כלחכתן מסיני. ועיקר נתינתן מסיני לא נתנו אלא באש (דברים ד) וההר בער באש עד לב השמים אמר להן אבויה אבא, רבותי, אם כן היא פוקה של תורה, אם נתקיים לי בן הנה, לתורה אני מפרישו. לפי שלא היתה פוננתו לשם שמים לפיכך לא נתקיימה באותו האיש.

So it happened with me, my father, Avuyah, who was one of the great men of Jerusalem. On the day of my circumcision, he invited all the eminent men of Jerusalem to sit in one room, and R. Eliezer and R. Yehoshua sat separately, in one room. After the assembled dignitaries had eaten and drunk, some sang clapped and danced. R. Eliezer said to R. Yehoshua, 'They are occupied with

what interests them, so shall we not occupy ourselves with what interests us?' They began with subjects connected with the Torah, then with the Prophets, and after that with the Scriptures. The words were as joyful as when they were given from Sinai and fire surrounded them; for were they not originally delivered from Sinai with fire, as it is said, 'The mountain burned with fire unto the heart of heaven (Devarim 4, 11)? My father thereupon remarked, "Since the might of the Torah is so great, should this child survive I will dedicate him to the Torah." Because his intention was not for the Name of Heaven, my study of the Torah did not endure with "that man" (me). (Talmud Yerushalmi Hagigah 2:77b)

11. תלמוד ירושלמי חגיגה פרק ב דף עז עמוד ב /ה"א

אמר ליה ומה היתה דורש תובן? אמר ליה (איוב כח) לא יערכנה זהב וזכוכית. אמר ליה ומה פתחת ביה? אמר ליה דברי תורה קשין לקנות פכלי זהב, ונחמין לאבד פכלי זכוכית. ומה פלי זהב וכלי זכוכית אם נשפתרו יכול הוא לחזור ולעשותן פלים כמו שהיו, אף תלמיד חכם ששכח תלמודו יכול הוא לחזור וללמדו פתחילה. אמר ליה דניד מאיר עד פאן תחום שבת. אמר ליה מן הן את ידע? אמר ליה מן טלפי דסוסיי דהוינא מגי והולך אלפיים אמה אמר ליה, וכל הדא תקמתא אית ביד ולית את חזר ביד? אמר ליה, לית אנא יכיל. אמר ליה, למא? אמר ליה, שפעם אחת הייתי עובר לפני בית קודש הקדשים רכוב על סוסי ביום הכיפורים שחל להיות בשבת, ושמעתי בת קול יצאה מבית קודש הקדשים ואומרת (ירמיה ג) שובו בנים. חוץ מאלישע בן אבויה שיזע פחי ומרד בי.

What do you say is the meaning of the verse, 'Gold and glass cannot equal it (Iyov 28, 17)' - what have you to say on it?' R. Meir answered, 'These are the words of the Torah which are as difficult to acquire as vessels of gold and glass.' As vessels of gold and glass can be repaired if broken, so can a disciple of the Sages recover his learning if he has lost it.'

Elisha then remarked, 'Turn back.' 'Why?' R. Meir asked. 'Because this is the Sabbath limit.' 'How do you know?' 'By the hoofs of my horse [which tell me that he] has already gone two thousand cubits.' R. Meir exclaimed, 'You possess all this wisdom and yet you do not repent.' He replied, 'I am unable.' 'Why?' He said to him, 'I was once on my horse riding past the Temple on the Day of Atonement which occurred on the Sabbath, and I heard a Bat Kol crying out, "Return, my mischievous children (Yirmiyahu 3, 22), Return unto Me, and I will return unto you (Malachi 3, 7), - with the exception of Elisha ben Avuyah, who knows My power and yet rebelled against Me!"

12. תלמוד ירושלמי חגיגה פרק ב דף עז עמוד ב /ה"א

וכל דא מן הן אתת ליה? אלא פעם אחת הנה יושב ושונה בבקעת גינוסר וראה אדם אחד עלה לראש הדקל ונטל אם על הבנים וירד משם בשלום. למחר ראה אדם אחר שעלה לראש הדקל ונטל את הבנים ושילח את האם וירד משם והכישו נחש ומת. אמר פתיב (דברים כב) שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לה למען ייטב לה והארבת ימים. איכן היא טובתו של זה? איכן היא אריכות ימיו של זה? ולא הנה

יודע שְׁדַרְשָׁה ר' יַעֲקֹב לְפָנָיִם מִמֶּנּוּ לְמַעַן יֵיטֵב לָהּ לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁפוּלוּ טוֹב. וְהֶאֱרַכְתָּ יָמָיִם, לְעֵתִיד שְׁפוּלוּ אַרְוֶה. וְיֵשׁ אֹמֵר שְׁרָאָה לְשׁוֹנוֹ שֶׁל ר' יְהוּדָה הַנַּחְתּוּם נִתּוֹן בְּפִי הַכֶּלֶב שׁוֹתֵת דָּם. אָמַר, זֶה תוֹרָה וְזוֹ שְׁכָרָה? זֶהוּ הַלְשׁוֹן שֶׁהִיא מוֹצִיא דְבָרֵי תוֹרָה כְּתִיקָנוּ, זֶה הוּא הַלְשׁוֹן שֶׁהִיא יִגַע בַּתוֹרָה כֹּל יָמָיו, זֶה תוֹרָה וְזוֹ שְׁכָרָה. דוֹמָה שְׁאִין מִתֵּן שְׁכָר וְאִין תְּחִיית הַמֵּתִים. וְי"א אָמַר כְּשֶׁהִיָּתָה מְעוּבָרָת בּוֹ הִיָּתָה עוֹבְרָת עַל בְּתִי עֶכּו"ם וְהִרִיקָה מֵאוֹתוֹ הַמֵּין וְהִיא אוֹתוֹ הָרִים מִפְּעַפֵּעַ בְּגוֹפָה כְּאִירְסָה שֶׁל חֲכִינָה.

'How did this happen to him? He was once learning (sitting and learning) in the valley of Ginasar and he saw a man climb to the top of a palm-tree on the Sabbath, take the mother-bird with the young, and descend in safety. At the termination of the Sabbath he saw another man climb to the top of a palm-tree and take the young but let the mother bird go free, and as he descended a snake bit him and he died. Elisha exclaimed, 'It is written, "Send away the mother bird, but the young you may take for yourself; that it may be well with you, and that you may prolong your days (Devarim 22, 7)." Where is the well-being of this man, and where is the prolonging of his days!' He was unaware how R. Akiva explained it, 'That it may be well with you in the World [to Come] which is wholly good,' And that you may prolong your days' in the world which is unending. Some say that it was because he saw the tongue of R. Yehudah the baker in the mouth of a dog and exclaimed, 'If it happened so with a tongue which labored in the Torah all its days, how much more so will it be with a tongue that does not know nor labor in the Torah!' He went on to say, 'If this is so, there is no reward for the righteous nor is there a resurrection of the dead.' Still others say that it happened because when his mother was pregnant with him, she passed by idolatrous temples and smelled [the offerings]. They gave her some of that kind [of food] and she ate it, and it burned in her stomach like the venom of a serpent [and affected him]. (Talmud Yerushalmi 2:77b)

13. תלמוד ירושלמי חגיגה פרק ב דף עז עמוד ב /ה"א

לְאַחַר יָמִים חָלָה אֱלִישָׁע. אֶתוֹן וְאוֹמְרוֹן לְר"מ הָא רַבָּה בְּאִישׁ. אֲזַל בְּעֵי מְבַקְרֵתִיהָ, וְאֶשְׁכַּחִיהָ בְּאִישׁ. אָמַר לִיהָ, לִית אַתְּ חֲזוֹר בָּךְ? אָמַר לִיהָ, וְאִין חֲזָרִין מִתְקַבְּלִין? אָמַר לִיהָ וְלֹא כֹן כְּתִיב? (תהלים צ) תָּשֻׁב אֲנֹשׁ עַד זָכָא [וְתֹאמַר שׁוּבוּ בְּנֵי אָדָם:], עַד דִּכְדוּכָה שֶׁל נֶפֶשׁ מְקַבְּלִין! בְּאוֹתָהּ שְׁעָה בָּכָה אֱלִישָׁע וְנִפְטָר וְנָמַת. וְהִיא ר"מ שָׁמַח בְּלִבּוֹ וְאוֹמֵר, דוֹמָה שְׁמַתוּדָה תְּשׁוּבָה נִפְטָר רַבִּי.

Sometime later Elisha b. Avuyah became (deathly) ill, and R. Meir was told that he was sick (dying). He (R. Meir) went to visit him and said, 'will you repent?' He asked, 'and if I do repent will I be accepted?' R. Meir replied, 'Is it not written, You return man to dust [and say, "Return, O children of man!] [Tehilim 90: 3], up to the time that life is crushed out [the penitent is accepted]?' Then Elisha ben Avuyah wept and died. R. Meir rejoiced in his heart, saying, 'My

master seems to have departed in repentance.' (Talmud Yerushalmi Hagigah 2:77b)

14. תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף טו עמוד ב

כי נח נפשיה דאחר, אמרי, לא מידן - לדייניה, ולא לעלמא דאתי - ליתי. לא מידן לדייניה - משום דעסק באורייתא. ולא לעלמא דאתי ליתי - משום דחטא. אמר רבי מאיר, מוטב לדייניה, וליתי לעלמא דאתי. מתי אמות, ואעלה עשן מקברו.

כי נח נפשיה דרבי מאיר - סליק קוטרך מקבריה דאחר. אמר רבי יוחנן, גבורתא למיקליא רביה!? חז הנה בינא, ולא מצינו לאצוליה? אי נקיטיה ביד, מאן מירמי ליה מאן? מתי אמות, ואכבה עשן מקברו. כי נח נפשיה דרבי יוחנן, פסק קוטרך מקבריה דאחר. פתח עליה ההוא ספדנא, אפלו שומר הפתח לא עמד לפניה - רבינו. בתו של אחר, אתיא לקמיה דרבי, אמרה ליה, רבי, פרנסני. אמר לה, בתו של מי את? אמרה, בתו של אחר אני. אמר לה, עדיין יש מזרעו בעולם? והא כתיב, (איוב יח) "לא יין לו ולא נכד בעמו ואין שריד במגוריו"? אמרה לו, זכור תורתו, ואל תזפור למעשיו. מיד - ירדה אש וסכסכה ספלו של רבי. בכה רבי ואמר, למתגנין נח, למשתבחין בה - על אחת כמה וכמה.

When *Aher* died, they said: Let him not be judged, nor let him enter the world to come. Let him not be judged, because he engaged in the study of the Torah; nor let him enter the world to come, because he sinned. R. Meir said: It were better that he should be judged and that he should enter the world to come. When I die I shall cause smoke to rise from his grave. When R. Meir died, smoke rose up from *Aher's* grave. R. Johanan said: [What] a mighty deed to burn his master! There was one amongst us, and we cannot save him; if I were to take him by the hand, who would snatch him from me! [But] said he: When I die, I shall extinguish the smoke from his grave. When R. Johanan died, the smoke ceased from *Aher's* grave. The public mourner began [his oration] concerning him thus: Even the janitor could not stand before thee, O master! *Aher's* daughter [once] came before Rabbi and said to him: O master, support me! He asked her: 'Whose daughter are you?' She replied: I am *Acher's* daughter. Said he: "Are any of his children left in the world? Behold it is written: 'He shall have neither son nor son's son among his people, nor any remaining in his dwellings.'" She answered: 'Remember his Torah and not his deeds.' Immediately, a fire came down and enveloped Rabbi's bench. [Thereupon] Rabbi wept and said: 'If it be so on account of those who dishonor [Torah], how much more so on account of those who honor her!

15. תלמוד ירושלמי חגיגה פרק ב דף עז עמוד ב/ה"א

מן דקברוניה ירדה האש מן השמים ושרפה את קברו. אתון ואמרין לר"מ, הא קבירה דרבה איקד. נפק בעי מבקרתיה ואשפחין אייק. מה עבד? נסב גולתיה ופרסיה עלו. אמר (רות ג) ליני הלילה וגו'. ליני בעולם הנה שדומה ללילה. והנה בבקר, זה העולם הבא שפולו בוקר. אם יגאלה טוב, יגאל זה שהיא טוב, דכתיב ביה (תהלים קמה) טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו. (רות ג) ואם לא יחפץ לגאלה ויגאלתיה אנכי סי ה'. ואיטפית. אמרון לר"מ אין אמרין לה ביהוה עלמא למאן את בעי למבקרה, לאבוי או לרבוי?

אמר לון אָנא מיקרב לר' קדמיי, ובתר כן לאבא. אמרון ליה, ושמעין לך? אמר לון, ולא כן תנינן, מצילין תיק הספר עם הספר. תיק תפילין עם התפילין. מצילין לאלישע אחר בזכות תורתו. לאחר ימים הלכו בנותיו ליטול צדקה מרבי. גזר רבי ואמר (תהלים קט) אל יהי לו משה חסד ואל יהי חונן ליתומיו. אמרו לו רבי, אל תבט במעשיו הבט בתורתו. באותה השעה בכה רבי וגזר עליהן שיתפרנסו. אמר, מה אם זה שיגע בתורה שלא לשום שמים ראו מה העמיד מי שהוא יגע בתורה לשמה על אחת כמה וכמה!

When he was buried a fire came down from heaven and burnt his grave, people came to rabbi Meir and said "your rabbi's grave is on fire". He came to visit and saw the flames. What did he do? He took his cloak and spread it out on the grave, and said "spend the night (Ruth 3) stay in this world which is compared to the night, and in the morning – that is the future world which is all morning. If you are redeemed – good,...and the fire was extinguished.

They asked Rabbi Meir in that world who will you visit first – your teacher or your father? He said first my teacher and then my father. They said to him – will they listen to you? He said we save (in the case of a fire on Shabbat) the cover of the Torah with the Torah, the bag of the Tefilin, with the Tefilin. Elisha/Aher will be saved because of his Torah.

Sometime later his (Aher's) daughters came to receive tzadka from Rebbi, Rebbi decreed – "there shall be no kindness meted and no favor found for the orphans" (Psalm 109), they said Rebbi – do not look at his actions, look at his Torah. At that moment Rebbi declared that they should be supported financially. He said, if this one toiled for torah, not for the sake of heaven, see what he established, he who toils in Torah for the sake of heaven all the more so!

16. ספר בראשית פרק ה

(כד) ויתהלך חנוך את האלהים ואיננו כי לקח אתו אלהים:

17. תרגום יונתן על בראשית פרק ה פסוק כד

ופלח חנוך בקושטא קדם יי והא ליתוהי עם דיירי ארעא ארום אתנגיד וסליק לרקיעא במימר קדם יי וקרא שמה מיטטרון ספרא רבא

18. כתר יונתן בראשית פרק ה פסוק כד

ויעבוד חנוך באמת לפני יי והנה איננו עם תושבי הארץ כי נלקח ועלה לרקיע במאמר לפני יי ויקרא שמו מיטטרון הסופר הגדול:

And Hanoch served in the truth before the Lord; and, behold, he was not with the sojourners of the earth; for he was withdrawn, and he ascended to the firmament by the Word before the Lord, and his name was called Metatron the Great Saphra.

19. מדרש משלי (בובר) פרשה ו

מכאן היה ר' מאיר אומר אשרי אדם שקנה לו תורה, למה, מפני שהיא משמרת אותו מדרך רע שנאמר [כד] לשמרך מאשת רע כל מי שיש בו דעה ישמר ממנה. מחלקת לשון נכריה. הוי זהיר ממנה שלא תשטה אותך ביפיה, שנאמר [כה] אל תחמוד יפיה בלבבך ואל תקחך בעפעפיה [כו] כי בעד אשה זונה עד ככר לחם ואשת איש נפש יקרה תצוד. ר' מאיר שאל את אלישע בן אבויה רבו, א"ל מהו ואשת איש נפש יקרה תצוד, א"ל בן אדם שהוא הדיוט אם נתפש הוא בעבירה, אין גנאי לו, למה, שהוא אומר הדיוט אני, ולא הייתי יודע עונשה של תורה, אבל חבר אם נתפש בעבירה, גנאי הוא לו, מפני שהוא מערב דברי טהרה עם דברי טומאה, אותה תורה שהיתה לו יקרה הוא מבזה אותה, שעמי הארץ אומרים ראו חבר שנתפש בעבירה ובזזה את תורתו, לכך נאמר נפש יקרה תצוד.

20. מדרש משלי (בובר) פרשה לא

ד"א אשת חיל מי ימצא. אמרו מעשה היה בר' מאיר שהיה יושב ודורש בבית המדרש בשבת במנחה, ומתו שני בניו, מה עשתה אמו/אמן/, הניחה שניהם על המטה ופרשה סדין עליהם, במוצאי שבת בא ר' מאיר מבית המדרש לביתו, אמר לה היכן שני בני, אמרה לבית המדרש הלכו, אמר לה צפיתי לבית המדרש ולא ראיתי אותם, נתנו לו כוס של הבדלה והבדיל, חזר ואמר היכן שני בני, אמרה לו הלכו למקום אחר ועכשיו הם באים, הקריבה לפניו המאכל ואכל ובירך, לאחר שבירך אמרה לו רבי [שאלה אחת יש לי לשאול לך, אמר לה אמרי שאלתך, אמרה לו רבי] קודם היום בא אדם אחד ונתן לי פקדון, ועכשיו בא ליטול אותו, נחזיר לו או לא, אמר לה בתי מי שיש פקדון אצלו הוא צריך להחזירו לרבו, אמרה לו רבי חוץ מדעתך לא הייתי נותנת אצלו, מה עשתה תפשתו בידה, והעלה אותו לאותו חדר, והקריבה אותו למטה, ונטלה סדין מעליהם, וראה שניהם מתים ומונחים על המטה, התחיל בוכה ואומר בני בני רבי רבי, בני בדרך ארץ, ורבי שהיו מאירין פני בתורתן, באותה שעה אמרה לו לר' מאיר רבי לא כך אמרת לי אני צריך להחזיר הפקדון לרבו, אמר, ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך (איוב א כא).

Midrash Mishle chapter 31

Rabbi Meir sat learning Torah on a Shabbat afternoon in the House of Study. While he was there, his two sons died. What did their mother, Beruria do? She laid them upon the bed and spread a linen cloth over them. At the end of Shabbat, Rabbi Meir came home and asked her, 'Where are my sons?' She replied, 'They went to the House of Study.' He said, 'I did not see them there.' She gave him the havdalah cup and he said the blessing for havdalah. Then he asked again, 'Where are my sons?' She said, 'They went to another place and they are coming.' Then she gave him food to eat, and he ate and said the blessing. Then she said, 'I have a question to ask you.' He said, 'Ask it.' She said, 'Early today a man came here and gave me something to keep for him, but now he has returned to ask for it back. Shall we return it to him or not?' He replied, 'He who has received something on deposit must surely return it to its owner.' She replied, 'Without your knowledge, I would not return it.'

Then she took him by the hand, brought him to the bed, and took away the cloth and he saw his sons lying dead upon the bed. Then he began to weep and said about each, 'Oh my son, my son; oh my teacher, my teacher. They

were my sons, as all would say, but they were my teachers because they gave light to their father's face through their knowledge of the Torah." Then his wife said to him, "Did you not say to me that one must return a deposit to its owner? Does it not say, "The Lord gave, the Lord took, blessed be the name of the Lord" (Job 1:21)?

21. רות רבה [לרנר] פרשה ו

לאחר ימים באו בנותיו ותובעות צדקה אצל רבינו. אמ', אל יהי לו מושך חסד ואל יהי חונן ליתומיו - תהלים קט: יב.- אמרין, רבי, לא תסתכל בעובדוהי אסתכל לאוריתיה. באותה שעה בכה רבי וגזר עליהון שיתפרנסו. אמ', מה מי שלא היתה תורתו לשום שמים כך העמיד, מי שתורתו לשום שמים על אחת כמה וכמה. אמרו עליו על אלישע בן אבויה, שלא היתה העזרה ננעלת על אדם חכם וגבור בתורה בישראל כמותו. וכיון שהיה מדבר ודורש בלשכת הגזית או בבית המדרש של טבריא, היו כל החברים עומדים על רגליהם ומאזנים לדבריו, ואח"כ באים כלם ונושקין אותו על ראשו. אם בטבריא כך, קל וחמר בשאר מדינות ובשאר עיירות.

22. מדרש רבה שיר השירים פרשה א סימן כז

הביאני המלך חדריו תמן תנינן ארבעה נכנסו לפרדס בן עזאי ובן זומא אלישע בן אבויה ורבי עקיבא בן עזאי הציץ ונפגע ועליו נאמר (משלי כה) דבש מצאת אכול דייך בן זומא הציץ ומת ועליו נאמר (תהלים קטז) יקר בעיני ה' המותה לחסידיו אלישע בן אבויה קצץ בנטיעות כיצד קצץ בנטיעות בשעה שהיה נכנס לבתי כנסיות ומדרשות ורואה תינוקות שמצליחין בתורה היה אומר עליהון מיליא ומסתמין ועליו נאמר (קהלת ה) אל תתן את פיד לחטיא את בשרך ר' עקיבא נכנס בשלום ויצא בשלום ואמר לא מפני שגדול אני מחברי אלא כך שנו חכמים במשנה מעשיך יקרבוך ומעשיך ירחקוך ועליו נאמר הביאני המלך חדריו:

Midrash Rabbah - The Song of Songs I:27

THE KING HATH BROUGHT ME INTO HIS CHAMBERS. We have learnt elsewhere: Four entered the Garden, Ben 'Azzai, Ben Zoma, Elisha b. Abuya, and R. Akiva. Ben 'Azzai peered [into the mysteries] and became demented; and of him it is said, Hast thou found honey? Eat so much as is sufficient for thee (Prov. XXV, 16). Ben Zoma peered and died; and of him it says, Precious in the sight of the Lord is the death of His saints (Ps. CXVI, 15). Elisha b. Abuya began to "lop the branches". How did he 'lop the branches'? When he entered a synagogue or house of study and saw children making progress in the Torah, he uttered incantations over them which brought them to a stop; and of him it is said, Suffer not thy mouth to bring thy flesh into guilt (Eccl. V, 5). R Akiva entered in peace and came out in peace. He said: It is not because I am greater than my colleagues, but thus taught the Sages in the Mishnah: Thy deeds bring thee near [to heaven] and thy deeds keep thee far. And of him it is said, THE KING HATH BROUGHT ME INTO HIS CHAMBERS.

23. מסכת אבות פרק ד:כ

אלישע בן אבויה אומר, הלומד ילד למה הוא דומה, לדין כתובה על גר חדש. והלומד זקן למה הוא דומה, לדין כתובה על גר מחוק.

Pirki Avot 4:20.

Elisha b. Avuyah said: he who learns [when] a child, unto what is he [to be] compared? — unto ink written upon a new writing sheet; and he who learns [when] an old man, unto what is he like? — unto ink written on a rubbed writing sheet.

24. זוהר חלק א דף רד/ב

ובגין דא, קודשא בריהו הוא אזהר להו לישראל לאתקדשא. (כמה דאת אמר) (ד"א דכתיב), והייתם קדושים כי קדוש אני. מאן אני. דא קודשא בריהו הוא, מלכות שמים קדישא. מלכותא אחרא עובדי עבודת פוכבים ומזלות, אקרי אחר. דכתיב, (שמות לה) כי לא תשתחנה לאל אחר כי יי קנא שמו. ותא חזי, אני, שלטנו דעלמא דין, ועלמא דאתי, וכלא ביה תליא. אחר, סטרא מסאבא. אחר, סטרא אחרא בסטרא מסאבא, ושולטנו דיליה בהאי עלמא, ולית ליה בעלמא דאתי כלום. ובגין דא מאן דאתדבק בהאי אני, אית ליה חולקא בעלמא דין ובעלמא דאתי. ומאן דאתדבק בהאי אחר, אתאביד מההוא עלמא, ולית ליה חולקא בעלמא דאתי. ואית ליה חולקא בהאי עלמא, במסאבו. בגין דההוא מלכו אחרא עובדי עבודת פוכבים ומזלות, כמה אינון תריסין גרדינין ממנו ביה, לשלטאה בהאי עלמא. ובגין כן, אלישע אחר, דנחת ואתדבק בהאי דרגא, אתטריד מההוא עלמא דאתי, ולא אתייהיב ליה רשו למהדר בתיובתא, ואתטריד מההוא עלמא, ועל דא אקרי אחר.

Zohar, Bereshith, Section 1, Page 204b

God thus admonished Israel to sanctify themselves, in the words: "You shall be holy, for I the Lord your God am holy" (Lev. XIX, 2). The term Ani (I) here signifies the kingdom of heaven. Confronting this is the kingdom of idolatry, which is termed "another" (aher), regarding which it is written: "For you shall bow down to no other god, for the Lord whose name is Jealous, is a jealous God" (Ex. XXXIV, 14). Ani (I) is sovereign over this world and of the world to come, all being dependent on it, whereas the other one (aher), the side of impurity, the other side, has rule only in this world and none at all in the other world; and hence, whoever cleaves to that Ani (I) has a portion in this world and in the world to come; but he who cleaves to that aher (the other one) perishes from this world and has no portion in the world to come. He has, however, a portion in the world of impurity, as that other kingdom, the kingdom of idolatry, possesses innumerable emissaries through whom it exercises dominion over this world. Hence Elisha, known by the name of Aher (the other one), who went down and clung to that grade, was thrust out of the future world, and was not permitted to repent; hence his name Aher. It therefore behooves a man to keep himself afar from the side of impurity so as to gain this world and the world to come.

25. ספר השל"ה הקדוש - מסכת ראש השנה - הצעות לתשובה חמישית

{קיוז} והיא דאמרינו במסכת חגיגה (פרק אין דורשין טו א), דיצאה בת קול ואמרה, שובו בני שוכבים חיוץ מאחר כו'. תשובתו בצדו, שינדע את כבודו ומכון למרד בו:

ואם תאמר, והלא מנשה משמד להכעיס הנה, ואפלו הכי כשעשה תשובה קבלו הקדוש ברוך הוא, כדאמרינו בפרקי רבי אליעזר (פרק מ"ג): רבי יהושע אומר, תדע לה פח התשובה, בא וראה ממנשה בן חזקיה, שעשה כל תועבות רעות שבעולם, והרבה לעשות הרע בעיני ה' להכעיסו וכו' (דברי הימים ב לג, ב-ט), עד... ובאו שרי גדודי אשור והורידו אותו וכל אלהים אחרים שנבחר להם, ואין אחד מהם קורא אותו ולא עונה אותו ומצילו, אומר: אקרא לאלהי אבותי (שם, יב) בכל לבי, אולי יעשה ה' לי ככל נפלאותיו, וכשקרא לאלהי אבותיו [בכל לבו] ונעמרו לו ושמע תפלתו, שנאמר (שם, יג) 'ויתפלל אליו ויעמרו לו' וכו', עד... באותה שעה, עמדו מלאכי השבת וסתמו כל החלונות של מעלה, ואמרו לפניו: רבוננו של עולם, אדם שהעמיד צלם בהיכל אתה מקבלו בתשובה וכו'. אומר להם: אם איני מקבלו בתשובה, הריני נועל דלת בפני כל בעלי תשובה. מה עשה הקדוש ברוך הוא, חתר לו חתירה מתחת פסא כבודו, ממקום שאין מלאך יכול לשלט, הדא הוא דכתיב (שם) 'ויתפלל אליו ויעמרו לו' וישמע (תפלתו ו)תחנתו'. אומר רבי לוי, בערבא צוחין לחתירה עתירה, עכ"ל:

ויש לומר, דמשמד להכעיס דאחר, ומשמד להכעיס דמנשה, אינם נכנסים תחת סוג אחד, רק הם על שתי בחינות, דנה הנה יודע כבודו, רצה לומר, הפיר האמת עם עצמו, וידע בברור שהוא יתברך המלך הכבוד סלה, ואין עוד מלבדו, ומכון למרד בו, באמרו שפא חס ושלום שתי רשיות יש בשמים, הרי העיד עדות שקר בעצמו, על פן נטרד מן העולמות. מה שאין בן במנשה, אף על פי שהנה משמד להכעיס, לא נאמר אצלו 'ידע כבודו' וכו', והמשכיל יבין:

[הגה"ה]: אומר המגיה, בתחלת המחשבה ראיתי בן תמהתי, על מה שכתוב כאן בפנים, דאלישע אחר נטרד, מטעם דידוע כבודו, מה שאין בן במנשה, אף על פי שהנה משמד להכעיס כו'. דמה לי להכעיס ומה לי מכון, הלא דא ונדא אחת היא, ותועבת ה' גם שניהם, כי מי שעושה להכעיס הוא גם בן מתפונן למרד בו:

ואחר אשר התבוננתי אל המראה הזאת, הקרה ה' לפני טעם נכון ומספיק לע"ד. והוא זה, כי כבד ידוע, שיש חלוק בין אמונה שהוא מצד הקבלה, בלתי משגת אצלו, אלא נמשכה לו מצד קבלת אבותיו, איש מפי איש עד משה רבנו ע"ה, ונה חלק ההמוניים. ובין אמונה, שהיא מכרחת גם בן מצד השיגה שהשיגה אותה שכלו ביתר שאת על הקבלה, ונהו חלק יחידי סגולה, הנכנסים תוך גנת ביתן המלך מלכו של עולם. וכבר האריכו בזה המפרשים, ובראשם ספר הנקבד חובת הלבבות (שער היחוד פרק א'). לכה אינו דומה המורה בהשם יתברך אשר השיגה ידו אחדותו, ממי שלא השיגה, רק שמאמין מצד הקבלה, בקל יוכל להתפתות לעזב אמונתו, אף כשהוא צדיק וישר, ואינו הולך אחר עצת יצר הרע, כי אפשר שיפתוהו חטאים, לומר כי אין ממש באמונה זו חס ושלום, והוא יהיה פתי להאמין, וישנה אמונתו, ונמצא אף שחטא לא הולך אחר היצר הרע. מה שאין בן אותו שהשיג בעצמו, שאם יעזב האמונה אין חקר לרעתו, כי יודע רבונו, ועוזבו מחמת שהיצר הרע מפתהו לילך אחר תאוותו, והוא יודע שעושה רעה. ונה הנה ענין אלישע אחר, שנכנס לפרדס (חגיגה יד ב), וידע וראה הכל בעיון השכל יותר משאר חוטאים, ואפלו הכי המרה, על פן מן הראוי שלא לקבל תשובתו. מה שאין בן חוטא אחר, שאף שמאמין, מכל מקום קצת רפאי בידו:

ולתוספות באור דבר זה, הנני מביא לה מה שמצאתי כתוב בספר ראשית חכמה בסוף שער היראה (פט"ו, אות פ"ח), על פסוק שאמר ישעיה הנביא ע"ה (ישעיה כט, יג) 'ותהי יראתם אתי מצות אנשים מלמדה', זה לשונו שם: נראה, שצריך האדם לחקר ולידע באמתות, למי הוא עובד ולמי הוא ירא, כענין מה שצונה דוד המלך ע"ה 'לשלמה בנו ע"ה (דברי הימים א כח, ט) 'דע את (ה') אלהי אביה ועבדהו'. והטעם, כי

העובד דרך מצות אנשים מלמדה, פעם יעשה ופעם לא יעשה, ואין לבו תקוע באמונה, ואם יבא פותי או אחר כמוהו, ויסתר לו אמונתו מכם ראיות וקשיות, אפשר שינצח, אמנם העובד בידיעת לבו, לא ינצח בשום פנים וכו' (עכ"ל ראשית חכמה):

והנה אמת נכון הדבר, ומכון לכל מה שהזכרתי לעיל מנה בענין זה. ומה שפטים דבריו: אמנם העובד בידיעת לבו לא ינצח בשום פנים, הטעם הוא, כי האמת יעשה דרכו, דרך גבר בעלמא להחזיק האמת, ואלישע אחר שהיה יודע האמת ברור בלבו, שהוא יתברך אחד יחיד, והוא חולק על האמת, שלא כדרך העולם, אין זה פי אם רע לב, העיד שקר בעצמו, על פן גדול עונו מנשא: וזה הדעת עצמו, הוא דעת אדוני אבי, יתקוהו צורהו. ורמז זה במלות קצרות במה שכתב בפנים, שאלישע הכיר האמת עם עצמו, וידע ברור שהוא יתברך המלך הכבוד סלה וכו', רק שקצר קצת, וסמך על המבין, כמו שפטים דבריו (סוף אות קיז):

'והמשפיל יבין'. ואין פל אדם משפיל להבין את זאת, מתוך קצור לשון הכתוב בפנים, על פן באתי אחריו, ומלאתי את דבריו בענין, שיהיה מוכן לכל פונת אדוני אבי יתקוהו צורהו בזה: עוד אני אומר בתשובת שאלה זו, חס ושלום שלא יקבל השם יתברך תשובה, כי ודאי אלו היה אלישע עושה תשובה הגונה, אז היה השם יתברך מקבלו בשתי ידיים. ומה שאמרו (חגיגה טו א) שובו בנים שוכבים חוץ מאחר, הענין, כי השם יתברך 'אל תפץ חסד הוא', וחושב מחשבות 'לבלתי ידח ממנו נדח', על פן הוא תובע בפה, ומקדים לבני אדם, ומבקש שיעשו תשובה, אבל איש פנה כמו אלישע אחר, אינו הגון שהשם יתברך יפציר בו, ולהשיאו עצה טובה שיעשה תשובה, רק אם יעשה מעצמו יעשה, ולא שיפתהו השם יתברך. וזהו 'שובו בנים שוכבים' אני פותח לכם שמתעשו תשובה, חוץ מאחר, וקל להבין: {קייח} ועוד, דאפלו אלישע אחר, אם הפציר והרבה בתפלה, והיה מסגף עצמו בסגופים גדולים וקשים כמו שעשה מנשה, יכול להיות שהיה מקבל ברחמים רבים (ענין לעיל (בעמק ברכה) בסימן נ"ב). ואף על פי ששמע מאחורי הפרגוד: 'חוץ מאחר' (חגיגה שם), לא היה לו למנע את עצמו מן הרחמים, אף שיודע כבודו ומרד בו. ודגמא זו מצינו ברבי אלעזר בן דורדיא (בפרק קמא דעבודה זרה יז א), שאמרו עליו, שלא הניח זונה שלא בא עליה, פעם אחת שמע שיש זונה בכרפי הים, ונטלת כיס דינרין בשכרה, נטל כיס דינרין והלך, ועבר עליה שבע נהרות, בשעת הרגל דבר, הפיחה, אמרה: כשם שהפיחה זו אינה חוזרת, כך אלעזר בן דורדיא אין מקבלין אותו בתשובה. הלך וישב בין הרים וגבעות, אמר:

הרים וגבעות, בקשו עלי רחמים. אמרו לו, עד שאנו מבקשים עליה רחמים וכו', עד ... אמר, סמה ולבנה, בקשו עלי רחמים וכו', אמר, כוכבים ומזלות, בקשו עלי רחמים וכו', עד ... אמר, אין הדבר תלוי אלא בי, הניח ראשו בין ברקיו וגעה בבכיה, עד שיצתה נשמתו, יצאה בת קול ואמרה: רבי אלעזר בן דורדיא מזמן לחיי עולם הבא, עד כאן. ומסיק שם בגמרא, פיון דאביק ליה טובא פמינות הנה, כך לא היה לו לאחר ליאש עצמו מן התשובה, אף על פי שבת קול יצאה והכריזה 'חוץ מאחר', היה לו לעשות את שלו, אפלו היה מת מתוך התשובה:

{קייט} וכן כתב בעל ראשית חכמה בשער הקדשה בפרק י"ז (אות כ"א), זה לשונו שם: הפלל, שאין לה דבר שלא יתקן בתשובה, ומה שפרשו בזהר (ח"א דף ס"ב ע"א; רי"ט ע"ב) שאינו תלוי בתשובה, הוא שבתשובתו קשה, ואף זה מפלל קשי התשובה, שמראין לו שאינו תלוי בתשובה, ואין לה דבר שעומד בפני התשובה (ירושלמי פאה פ"א ה"א), ואף אם שמעת 'שובו בנים שוכבים חוץ מפלוני', בענין אלישע אחר, אל תחוש, שהרי אלישע אחר סוף סוף נתקבל (חגיגה טו ב), אפלו שלא שב. כל שפן אם היה שב, שהיה מועיל לו יותר ויותר, אלא שסגרו דלתי התשובה בפניו, והיה צריך להפציר עד שיפתח הפתח. וזהו מה שאמרו ז"ל (פסחים פו ב), כל מה שיאמר לה בעל הבית עשה חוץ מצא. בעל הבית דהינו הקדוש ברוך

הוא, כל מה שיאמר לך עשה מהמצוות, עשה, חוץ מצא, שאם יאמר לך, צא מביתי ואל תפגס, פגעון אלישע אחר, אל תשמע לו, אלא תפגס בתשובה, פי זה חשקו של בעל הבית, אלא שמתעב אותך, עד כאן:

26. ספר תפארת שלמה - מועדים - רמזי פורים

בכך אבא אל המלך אשר לא כדת וכאשר אבדתי אבדתי (אסתר ד, טו). הנראה לבאר בענין שתי האבידות האלו שאמרה. ע"ד המעשה המובא בשם אדם"ו איש אלקי מוהד"ב ממעזריטש זלה"ה. אשר פ"א הרבה והפציר בתפלה עבור חולה אחד ולא רצה לנטות מעליו עד יתרפא. והודיעו לו מן השמים כי אבד חלקו בעוה"ב עבור זה ויתבהל מאד. אכן מיד השיב אל לבו לאמור. הנה כי כן אין לי עוד לצפות על עוה"ב. הנה עתה העת להתפלל עבור ישראל ולזעוק אל ד' באמת בלי שום מחשבת גמול בעוה"ב כי אין לי לצפות כלל. וכן פירשו ז"ל בענין אלישע אחר שטעות שלו הי' כששמע הב"ק (חגיגה טו, יא) שובו בנים שובבים חוץ מאחר ונתיאש מלשוב ובזה טעה כי אך אז הי' העת לשוב לעבוד ד' באמת ולב שלם שלא ע"מ לקבל פרס רק לעשות מאהבה ומה לו אם יקבלוהו או לא הנה ד' הטוב בעיניו יעשה. וזה הענין שאמרו חכז"ל במעלות הבע"ת (זהר א לט, א) במקום שבע"ת עומדים צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד. כי הצדיקים גמורים הם לבם נכון ובטוח בד' כי עבודתם נרצה למעלה ורצון יראיו יעשה לכן הם שוקדים על עבודתם תמיד בלי הפסק. אבל הבע"ת הנה לבם יפחד כל הימים אם יקבלו אותם לכנוס לפני ד' לבל ישליכם החוצה גם בקרבנתם לפני ד' בתורה ותפלה לא יאמינו כי יאזין ד' לקולם לקבל תשובתם. ואעפ"כ הם שבים ומתודים בכל לבבם הנה זה האות כי מאהבת ד' אשר בקרבם הם רוצים להתקרב ולעבוד באמת ובלב שלם בלי שום תשלום גמול כלל אחרי אשר יודעים בעצמם כי אבדו עולמם עד הנה לא יצפו לתשלום גמול כלל בעוה"ב.

27. תלמוד בבלי מסכת יומא דף פה עמוד ב

משנה. האומר: אֶחָטָא וְאָשׁוּב, אֶחָטָא וְאָשׁוּב, אין מספיקין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. "אֶחָטָא וְיּוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר", אין יום הכפורים מְכַפֵּר.

If one says: I shall sin and repent, sin and repent, no opportunity will be given to him to repent. [If one says]: I shall sin and the day of atonement will procure atonement for me, the day of atonement procures for him no atonement.

28. רמב"ם פירוש המשניות - מסכת יומא פרק ח משנה ט

האומר: "אֶחָטָא וְאָשׁוּב, אֶחָטָא וְאָשׁוּב", כו' - האומר אֶחָטָא וְיּוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר, אין יום הכפורים מְכַפֵּר כמו אמרם אין מספיקין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, ולפיכך לא יעזרהו השם שיעשה בצום כיפור מה שראוי לו לעשות כדי שיתכפרו לו עונותיו באותו היום, ושעיר המשתלח אינו מכפר עבירות שבין אדם לחבירו:

29. ספר קדושת לוי - פרשת כי תבא - ר' לוי יצחק מברדיצב

והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלהיך. יבואר על פי מאמר חכמינו ז"ל (חגיגה טו ע"ב) בכל יום בת קול יוצאת מהר חורב שובו בנים שובבים. ובאמת כל איש ישראל זוכה לפי מדרגתו לשמוע זה הקול וכמאמר רבותינו ז"ל אף על גב דאיהו לא חזי מזלייהו חזי. ומזה הקול בא התעוררת תשובה לכל איש ישראל בכל יום. וזהו שאמרו רבותינו ז"ל חוץ מאחר, כלומר את אחר אינו מעורר זה הקול לשוב בתשובה, רק אם יתעורר מעצמו לשוב בתשובה יקבלו אותו. אבל זה הקול אינו מעורר אותו לשוב בתשובה, כי הוא היה למעלה ולא שב לכך צריך להתעורר מעצמו בתשובה אבל את כל ישראל חוץ כו', מעורר זה הקול לשוב בתשובה. וזהו והיה אם, והיה לשון שמחה. אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך, היינו הקול מלמעלה המשמיע בכל יום, היינו הבת הקול כנ"ל המשמיע בכל יום לשוב בתשובה:

30. ספר מדרש שמואל על אבות - ד: כח - ר' שמואל די אוזידא

ושמעתי מפי החכם האלהי הרב ר' משה קורדואירו ז"ל כי האדם אשר כל ימיו הרבה לחטוא ולהרשיע ולהכעיס את בוראו הוא מתיאש מן הרחמים ומוסיף על חטאתו פשע באומרו כי אחר שאבדה תקותו מן העוה"ב הוא חפץ על הפחות להתענג בעוה"ז וכמו שהיה באלישע- אחר, שאחר ששמע מאחורי הפרגוד שובו בנים שובבים חוץ מאחר הפקיר עצמו לעבור על התורה כלה כי נתיאש מן הרחמים ובודאי שטעה בזה כי אין דבר עומד בפני התשובה ואם היה שב בתשובה שלמה הוא ית' היה מקבל אותו,

31. ספר בנייהו בן יהוידע על חגיגה דף טו/א - ר' יוסף חיים – בן איש חי

שם תקפיה ועייליה בי מדרשא. קשה איך תקפיה, כיון ששמע שאמרה בת קול חוץ מאחר. ונראה לי בס"ד דר' מאיר הוה מפרש דברי בת קול הכי, שובו בנים אף על פה שאתם שובבים, בתשובה, כלומר אף על פי שאתם שבים תשובה מיראה, גם כן אקבל אתכם, חוץ מאחר שאין אני מקבלו בתשובה כזאת שהיא מיראה, או בשביל איזה סיבה, אבל אין הכי נמי אם שב מאהבה אקבלנו, כי על תשובה מאהבה נאמר אין לך דבר עומד בפני התשובה. ור' מאיר עשה לו טעמים והוכחות לפרש דברי בת קול בהכי, ולא כאשר היה מבין אחר מקודם, אך אחר לא היה מודה בפירוש זה של ר' מאיר, אלא מפרש חוץ מאחר בכל גוונא איני מקבלו והכריחו בראיות והוכחות שעשה לפירוש, ונתרצה בתנאי ליכנס עמו לבית המדרש לשמוע איזה דבר מפי התינוקות שיאמרו פסוקים לפי תומם, שבהם יתברר אם האמת כר' מאיר או כאלישע:

32. ספר ליקוטי אמרים - אות טז - רב צדוק הכהן מלובלין

והרי זה על דרך שאמרו (חגיגה ט"ו). גבי אחר דכל מה שאומר בעל הבית עשה חוץ מצא שאין מכל מקום לשמוע לה' יתברך הנועל בפניו דרכי התשובה, הכי נמי אין לו לשמוע לעבור על דברי תורה אם לא כשיאמר נביא להוראת שעה שהוא לצורך כבוד מים ושרצון ה' יתברך כן, אבל זה שלא אמר לו ה' יתברך שרצונו כן כלל רק אמר לו לא מנסית (סנהדרין שם) עדיף מהא דאחר:

33. Rabbi Joseph Soloveitchik - The Rav Speaks 193-198

The third and final basic truth of our movement is expressed in our belief that the sanctity of Israel can never be voided and it is a Divine promise that: "In the end, Israel will repent"; as Maimonides states (Tesh. 7,5): "And the Torah has promised that in the end Israel will repent, towards the end of their exile, and they will be immediately redeemed, as it is written: 'And it shall come to pass, when all these things are come upon thee, the blessing and the curse, which I have set before thee, and thou shalt bethink thyself among all the nations, whither the Lord thy God hath driven thee, and shalt return unto the Lord thy God, and hearken to His voice according to all that I command thee this day, thou and thy children, with all thy heart, and with all thy soul: that then the Lord thy God will turn thy captivity, and have compassion upon thee, and will return and gather thee from all the peoples, whither the Lord thy God hath scattered thee' (Deut. 30, 1-3)."

We believe that though one be sunk deeply in sin, in coarseness and in materialism, the lamp of God, the soul of man, yet burns within the breast of the Jew and it is forbidden to negate the power of repentance from anyone. The Sages relate that R. Meir asked of Aher (Elisha b. Abuya) when he was riding his horse on the Sabbath, "You also, repent"; and according to the Talmud Babli, Aher answered: "I have heard from behind the curtain, 'Return O backsliding children, except for Aher.'" According to the Talmud Yerushalmi¹ he said: "I was once riding the horse on Yom Kippur which happened to fall on the Sabbath, behind the Holy of Holies, and I heard a heavenly voice say: 'return O backsliding children, except for Elisha b. Abuya ...'"

Do you really think that Aher actually heard what he heard and understood the heavenly voice correctly? Can then a heavenly voice decide against one of the fundamentals of Jewish faith, against the halachah which declares that "even if he denied the Divine Presence throughout his life but repented at the end, he is accepted, as it is written: 'Thou bringest man to contrition' (Ps. 90,3) - to the crushing of his soul"? How could the heavenly voice thrust aside the great Tanna who "glimpsed and was harmed"? But he heard the heavenly voice, and so he told his favorite disciple R. Meir. He would not have lied to him. If so, what did the heavenly voice want of him, of the deep torn Tanna, straying tragically?

And there is something more that we must ask. If the heavenly voice did not want Her to repent, why did it bother with him at all? Why did the heavenly voice commence with words of encouragement "Return O backsliding children", and end with the fearful decree "except for ..."? The heavenly voice did not, far be it, seek to provoke the straying Tanna!

It seems to me that the real intent of the heavenly voice can be found in the different readings of the Talmud Babli and Talmud Yerushalmi. How did the heavenly voice turn to the sinner? By what name did the voice call to him? By Elisha b. Abuya, his proper name, or by Aher, his pseudonym? The answer is plain. The soft, lovingly spoken words "return O backsliding children" were certainly directed to Elisha b. Abuya. The heavenly voice called him, pleaded

¹ See Midrash Rabbah Ruth 6,4. where the reading is: "I was riding on the horse behind the Synagogue on Yom Kippur which happened to fall on the Sabbath. . ."

with him, drew him to itself; the Divine Presence pampered him like a mother who in all circumstances has only good to say of her child. The sharp "except for" was to Aher, but not to Elisha b. Abuya. The Talmud Babli gives the exact words of the heavenly voice. The Divine Presence roused and drew Elisha b. Abuya to it, but pushed away Aher. Why? Because the true Tanna, the Sage of the Sages of Israel whose Torah Rabbi quotes in the Ethics of the Fathers, never sinned, was never traitorous to Klal Yisrael, never joined the Romans, never sought to tear Jews from Torah and the fear of God. Someone else was the traitor; another personality - Aher.

The treachery came about in a strange way. One fine morning Elisha b. Abuya did not recognize himself; he made a disastrous mistake about himself. A gilgal, a dark ugly soul, entered within him, bewitched him and persuaded him that he is not the disciple of the Sages of tradition that he loathes all that is holy, that Knesset Yisrael is not his mother, that its future is not his future. Suddenly, Elisha b. Abuya was caught in the web of "another" who disguised himself as the former Tanna This other one red from the Beth Hamidrash, From this one's pockets the books of the freethinkers poked This other one transgressed the Sabbath and mocked everything precious and holy. But the real Elisha b. Abuya, hidden deep within the personality, was never treacherous towards God or towards Knesset Yisrael He was merely captive within the pseudo personality, in "Aher".

Once, on Yom Kippur which happened to fall on the Sabbath, "Aher" lost his mind, he mounted his horse publicly and pranced swiftly through areas populated by Jews. The echoes of his prancing resounded through the empty streets of Israel's towns and cities Jews looked with amazement through the windows of the Beth Hamidrash. They asked one another the identity of the arrogant disturber of the sacred peace of the Sabbath of Sabbaths.

Suddenly something miraculous happened. Within the soul of the torn, tragic Tanna, within his bewitched personality, Elisha b. Abuya stirred. The glorious soul, which had slumbered within the depths of being, awakened. It arose momentarily and thrust aside the hand of Aher to guide the horse towards the Holy of Holies.

Why should he suddenly pass by the Holy of Holies riding his horse on Yom Kippur which he was publicly desecrating? Aher himself was surprised to be drawn there, just on the day which is so bound up with the sacred site. All of a sudden the captive soul, "the daughter of the king in chains", began to demand recognition: - "Know now, is this the coat of thy son": Elisha, you are not Aher! The dark soul which holds you captive, and which charms you, is not your friend but your worst enemy. Elisha, identify yourself with me, with all the past, with your teachers, with your colleagues. Come to me, thrust that other one far from thee, Aher is not you, it is Satan himself. Repent, "return O backsliding children, return O Israel!" Do not your eyes see that you are drawn as if by a magnet to the Holy of Holies: Elisha, it is Yom Kippur today, God waits for each one to come to Him. Elisha, do you not hear the heavenly voice pleading for you to repent? You are passing the Holy of Holies, do you recall how the master would tell of the High Priest's service, how he would chant the tune of the High Priest's confession? Elisha, recognize yourself, give ear to the heavenly voice, return O backsliding children, return O Israel!" For a moment Elisha reigned his horse and the heavenly voice reached him "return O backsliding children, - except for Aher." The heavenly voice meant for him to throw off the other one, the foreign personality, that he reject his false identity - "Come to me O backsliding child, leave Aher outside!" But a tragic fate caused Elisha to err and instead of hearing "except for Aher", he heard according to the reading of the Yerushalmi his name clearly expressed – "except for Elisha b. Abuya". He thought that he and Aher were one, and that he, Elisha b. Abuya, could not leave Aher behind, alone. He whipped up his horse and was gone, and at that moment the pure personality of the great Tanna was lost, for he no longer recognized himself.

The Yerushalmi concludes: "For he knew My power, and rebelled against Me." Do you know why Elisha rebelled against God despite his greatness in Torah? Because the Tanna did not know his own strength and he deserted himself; he did not know his strength and rebelled against himself. Not knowing himself and a false estimation of his personality brought the tragic sin about. ²

² Did Aher eventually hear the heavenly voice "return O backsliding children"? Did he repent in the end? According to Babli, Hag. 15b it seems that he did not and he died a sinner "When Aher died they said: We cannot judge him, nor can we bring him into the world to come". According to the Yerushalmi, Hag. 2, 1, the story has a different ending: "Later, Elisha became sick . . . Thou bringest man to contrition ... at that moment Elisha wept and died, and R. Meir rejoiced, saying: It seems that the master died in penance."

Year after year we have worked together with the freethinker, we saw the tragedy of Aher. Deep inside each one of them, we believe, there is a captive Elisha b. Abuya who bestirs himself from time to time and demands, protests and runs to the Holy of Holies, even when riding his horse on Yom Kippur that falls on the Sabbath. If it were not for the Elisha b. Abuya that exists within each one of them, pushing towards the Holy of Holies, they would not sacrifice themselves for Eretz Yisrael and its population. We often fight against the "Others"; we struggle with them bitterly, because these "Others" cause us a great deal of trouble. But even though we struggle with them, we do not forget for even a moment that within these "Others", deeply hidden in the depths, reside shades of Elisha b. Abuya, which will finally rouse and purify themselves. True, they will yet prance many times in front of the Holy of Holies and not understand the heavenly voice. They will be unable to identify with holiness and with tradition. They will think that the road to God is closed before them and that there is no way back - Aher will so persuade them. This "Aher" is the great logician and dialectic scholar! But the day will come, that day" when the verse: "return O backsliding children, except for Aher", will sound clearly, and the sleeping Elisha b. Abuya will ascend from the depths. Then will come to pass the great miracle "That all Thy children will be blessed of the Lord, and great will be the peace of Thy children".

כבר
222

ב 2
כס 20
ר 200

רכב
מרכבה

כרב

ברך

בכר
ברכה